

OKUL-ÇEVRE İLİŞKİLERİNE YÖNELİK EĞİTİM MEVZUATININ ANALİZİ¹

Doç. Dr. Erkan KIRAL
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
erkankiral74@gmail.com
ORCID: 0000-0002-1120-7619

Blm. Uzm. Öğr. Aynur SUÇİÇEĞİ
Millî Eğitim Bakanlığı
a.sucicegi@gmail.com
ORCID: 0000-0002-6407-4223

Özet

Eğitim, insanı insan yapan temel özelliklerin verildiği, insanın insanlaştığı ve anlam bulduğu önemli bir süreçtir. Bu sürecin en iyi şekilde devam etmesi için gerek okulların gerekse çevrenin önemli görevleri, sorumlulukları ve rolleri bulunmaktadır. Bu görevler, sorumluluklar ve roller mevzuatta kimi zaman açık, kimi zaman üstü kapalı şekilde ifade edilmiştir. Esasında her ikisinin amacı da geleceği şekillendirecek olan nesillerin en iyi şekilde yetişmesine vesile olmaktır. Geleceği şekillendirecek nesillerin en iyi şekilde yetişmesi ise bireysel çabalarının yanı sıra birlikte, ahenk içerisinde hareket etmelerine bağlıdır. Birindeki bir aksaklık, eğitimin her aşamasını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu nedenle okul ve çevre ilişkilerinin ne şekilde olduğunun bilinmesi önemlidir. Bu çalışma özellikle COVID-19 pandemisi döneminde önemi gittikçe artan, eğitimin sürdürülebilirliğinin ve niteliğinin artması için gerekli olan okul ve çevre ilişkilerini, Millî Eğitim Bakanlığı mevzuatı içerisinde bu konu ile ilgili mevcut durumu açığa çıkarmak için yapılmıştır. Okul ve çevreye ilişkin olması gereken konular, araştırma kapsamında alan yazına dayalı olarak tartışılmıştır. Sonuç olarak okul ve çevre ilişkilerinin dört farklı boyutta ele alınabileceği ortaya konulmuştur. Ayrıca okul ve çevre ilişkilerinin farklı dokümanlarla mevzuatın geneline yayıldığı ve bir bütünlük içermediği tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Okul, çevre, mevzuat, analiz.

ANALYSIS OF EDUCATIONAL LEGISLATION ON SCHOOL-ENVIRONMENT RELATIONS

Abstract

Education is an important process in which the basic characteristics that make a person human are given, a person becomes human and finds meaning. In order for this process to continue in the best way, both schools and the environment have important duties, responsibilities, and roles. These duties, responsibilities, and roles are sometimes expressed explicitly and sometimes implicitly in the legislation. In fact, the purpose of both is to be instrumental in raising the generations that will shape the future in the best way. The best way to raise the generations that will shape the future depends on their individual efforts as well as on their acting together in harmony. A failure in one of them can negatively affect every stage of education. For this reason, it is important to know what the relationships between the school and the environment are. This study was carried out to reveal the school and environment relations, which are increasingly important in the period of the COVID-19 pandemic, and which are necessary for the sustainability and quality of education, and the current situation regarding this issue within the legislation of the Ministry of National Education. The subjects that should be related to school and environment were discussed based on the literature within the scope of the research. As a result, it has been revealed that school and environmental relations can be considered in four different dimensions. In addition, it has been determined that the relations between the school and the environment are spread throughout the legislation with different documents and do not contain integrity.

Key Words: School, environment, legislation, analysis.

¹ Bu çalışma, 12-14 Mayıs 2022 tarihleri arasında Türkiye’de düzenlenen 13. Uluslararası Eğitimde Yeni Yönelimler Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulan çalışmanın genişletilmiş halidir.

GİRİŞ

Eğitim sistemi içerisinde toplumla en çok ilişki içerisinde olan ve toplumla bütünleşen yer okullardır. Okullar toplumun bir parçası olup, toplumdan ayrı düşünülemezler. Her bir okul toplumsal sistemin ayrılmaz bir parçasıdır. Okullar girdisini toplumdan alıp, çıktısını topluma veren ve işlediği girdi insan olan ender sistemlerden biridir. Bu yönüyle okul diğer pek çok sistemden farklıdır. Pek tabidir ki bu farklılık onu toplumda ayrıcalıklı bir yere getirmiş fakat aynı zamanda ondan talep edilen beklentileri de artırmıştır. Okulun talep edilen beklentilere cevap verebilmesi için bu beklentilerin neler olduğunu, bunun nasıl karşılanacağını bilmesi ve harekete geçmesi gerekmektedir. Beklentilere cevap veremeyen sistemler istenilen başarıyı yakalamadıkları gibi bir müddet sonra varlıklarını da idame etmede zorluk yaşayabilirler. Genel olarak bu durum okul dâhil tüm sistemler için geçerli olabilmektedir. Son yıllarda çevrenin beklentileri dünyada meydana gelen gelişmelere paralel olarak çok hızlı bir şekilde değişmektedir. Okul çevresinin bu dinamik yapısının takip edilmesi okul için önemlidir. Bu nedenle çevrenin okul tarafından sürekli gözden geçirilmesi gerekmektedir. Çevrede meydana gelebilecek her türlü ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel değişimden okul olumlu veya olumsuz etkilenebilir. Olumlu etkiler okula olumlu yansırken, olumsuz etkiler okula olumsuz yansır. Nitekim COVID-19 pandemisinin ortaya çıkması ile çocuklar eğitim haklarından yararlanmakta zorluklar yaşamışlardır. Bu durumu öngören ve gerekli önlemleri alan okullar ise yüz yüze eğitim yerine uzaktan eğitim yolunu seçmişlerdir. Soruna çözüm üretmiş, bunu yaparken ailelerin desteğinden de en üst seviyede faydalanmaya çalışmışlardır. Öyle ki bu süreç sadece okulun üstesinden gelebileceği bir durum değildir. Okul yöneticileri ve öğretmenler bu süreci aileler ile iş birliği içerisinde yürütmeye gayret etmişlerdir. Eğitim-öğretim faaliyetlerini yerine getirmek ne sadece okulun, ne sadece ailenin, ne de sadece çevrenin değil bir bütün olarak tüm paydaşların birlikteliğine bağlıdır. Pek tabidir ki görece okullara daha fazla iş düşebilmektedir.

Meydana gelen olumsuz etkileri olumluya döndürebilmek nitelikli eğitim için istenilen bir durum olup, okullara önemli görevler düşmektedir. Eğitimin niteliği okullar vasıtası ile daha sistematik bir biçimde artırılabilir. Okul; çevrenin öğrenciler üzerinde yapacağı olumsuz etkileri bertaraf ederek, öğrenciyi olumlu etkiler ile donatabilir. Fakat bunu tek başına yapması söz konusu değildir. Eğitim sisteminin topluma açılan kapısı olan okulların ancak bunu okulun içinde bulunduğu çevre ile bütünleşerek yerine getirebileceği göz ardı edilmemelidir. Nitekim bireyin eğitim yaşantısı sadece eğitim-öğretim yapılan yerler olan okullarla yani fiziksel ve sosyal çevresi ile sınırlı değildir. Gelecek kuşaklara istenilen davranışları kazandırmada salt okulda verilen bilgileri temel alıp, çocukların içinde yetiştikleri çevreyi eğitim sürecinin dışında görmek ya da düşünmek eğitimin önünde önemli bir engel olarak görülmelidir. Bu yüzden bu çalışma son yıllarda önemi gittikçe artan ve eğitimde önemli bir yere sahip olan okul ve çevre ilişkilerini, Milli Eğitim Bakanlığı mevzuatı içerisinde bu konu ile ilgili mevcut durumu açığa çıkarmak için yapılmıştır. Bu kapsamda okul ve çevre ilişkileri; (1) çevrenin okula katkısı, okulun çevreye katkısı, (2) okul, aile iş birliği, (3) okul, halkla ilişkiler ve (4) baskı grupları ve gönüllü kişi ya da kuruluşlarla ilişkiler şeklindeki başlıklarla aşağıda tartışılmıştır.

OKUL – ÇEVRE İLİŞKİLERİ

Önceden belirlenmiş amaçları gerçekleştirmek için örgütler kurulmaktadır. Bu örgütlerden biri de okuldur. Okul, eğitim kurumları içerisinde yer alan eğitim sürecinin görece en önemli yapı taşlarından biridir. Bu nedenle eğitim kurumları denildiği zaman toplumun büyük bir kesiminin aklına gelen ilk kurumun okul olduğu söylenebilir. Okul, toplumu oluşturan insanların eğitim-öğretim işlevini üstlenen kurumların genel adıdır. Okul, eğitim sisteminde eğitim-öğretim sürecinin gerçekleştiği, eğitim-öğretimin planlı bir biçimde üretildiği yerdir. Okulun dışındaki tüm eğitim kurumları okulun işleyişini, eğitim-öğretim sürecini daha iyi hale getirmek için vardır. Diğer tüm kurumlar varlıklarını okulun varlığına borçlu olup, okul ile varlıklarını sürdürebilirler. Nitekim Başaran'a göre okul olmadığı zaman onlar da yok olmaktadır (2000). Bir başka ifade ile okul diğer eğitim kurumlarının varlık nedenidir. Okul bireye verdiği eğitimle onun toplumsallaşmasında ve insanlaşmasında en önemli araçlardan birisidir. Özellikle sağlıklı okul ortamları ve çevresi, çocukların öğrenmesi, oynaması ve büyümesi için kritik öneme sahiptir (Gietz ve McIntosh, 2014; Kweona, Ellis, Leec ve Jacobs, 2017). Bunun tam tersi ortamlar ise çocuklara zarar verebilmektedir (Kim ve Chun, 2018). Okulda öğrenciyi hangi değerlerin ve normların öğretileceği, kültürün hangi öğelerinin kazandırılacağı, onun sistemli bir biçimde nasıl yetiştirileceği daha önceden ortaya konan amaçlar doğrultusunda belirlenmektedir (Bursalıoğlu, 2019; Maylor, 2016). Nitekim eğitimin genel amacı, Milli Eğitim Temel Kanunu'nda aşağıdaki gibi açıklanmıştır (m. 2): *Türk Milletinin bütün fertlerini, (1) demokratik, laik*

ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek; (2)..... topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek; (3) toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamaktır.

Görüldüğü gibi bu maddede bireyin toplum için ne şekilde yetiştirileceği ve topluma nasıl katkı sağlayacağı açık bir şekilde belirtilmiştir. Devletler varlıklarını devam ettirebilmek için eğitimi bir araç olarak kullanmaktadır (Maylor, 2016; Zeigler ve Peak, 1970). Devletin öncelikli amacı varlığını devam ettirecek yurttaşlar yetiştirmektir. Nitekim iyi insan, iyi vatandaş (Yücel, 2011) yetiştirmek onun öncelikli hedeflerindedir. İyi insan, iyi vatandaş hem devlete hem de içinde bulunduğu topluma karşı yükümlülüklerini en iyi şekilde yerine getirebilir. Milli eğitimin amaçları doğrultusunda okullarda yetişmiş bireyler sahip oldukları mesleki yeterlikleri ile içinde bulunduğu toplumun refahına katkıda bulunabilirler. Öyle ki toplumların gelişmişlikleri bireylerin gelişmişlikleri ile doğru orantılıdır. Dünyanın gelişmiş ülkeleri olarak kabul edilen G-7 (ABD, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, İngiltere ve Kanada) ülkelerine bakıldığında (Chen, 2021) eğitim sürelerinin ve eğitime yapılan yatırımların gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelere kıyasla daha ileride olduğu söylenebilir. Söz konusu bu ülkeler küresel servetin önemli bir kısmını oluşturmakta ve dünya ekonomisine doğrudan yön verebilmektedirler. Ekonomik geri kalmışlık, düşük verimlilik ve bilgideki yavaş büyüme eğitimle yüksek düzeyde ilişkilidir. Gelişmiş ülkeler, eğitime verdikleri önem ve yüksek eğitim seviyeleri nedeniyle gelişmekte olan ülkelerin görece oldukça ilerisindedir (Schleicher, 2018). Eğitim, bireyin ve toplumun refahının itici gücü olarak kabul edilmektedir. Eğitim, yalnızca yeni teknolojinin benimsenmesini kolaylaştırmakla kalmamakta, aynı zamanda ekonomik büyümeyle sonuçlanan yenilikçi kapasitenin geliştirilmesinde de etkili olmaktadır (Idrees ve Siddiqi, 2013). Eğitimli bireyler vasıtası ile yenilikçi ve yaratıcı ürünler üreten Tayvan, Singapur, Hong Kong ve Güney Kore gibi ülkeler dünyada ekonomik anlamda söz sahibi olmaya başlamışlardır. Söz konusu bu ülkelere bakıldığında bunun arkasında eğitime yapılan yatırımların olduğu açık bir biçimde görülebilir (Kıral ve Totur, 2015). Türkiye'nin öncelikle G-20 içindeki yerini koruyabilmesi ve sonrasında G-7 ülkeleri arasında yer alabilmesi, ancak yukarıda yer alan amaçların (m. 2) gerçekleşmesi, eğitimin niteliğinden taviz verilmeden hareket edilmesi ile sağlanabilir. Refah seviyesi artmış bir ülke ancak eğitimli bireylerin üretkenlikleri ile ortaya çıkabilir. Genel olarak bakıldığında eğitim, bireylere yeterlik kazandırarak, onları yoksulluktan kurtarmakta ve aynı zamanda ülkenin gelişmesine de katkı sağlamaktadır. Bununla da kalmayıp bireylerin sağlıklı bir biçimde düşünmesine ve yaşamasına da vesile olabilmektedir. Nitekim eğitim vasıtası ile insanlar hastalıklar hakkında bilgilenebilir, ona ilişkin gerekli önlemleri alabilir ve sağlıklı bir yaşam sürebilir ve uzun süre yaşayabilirler. Idrees ve Siddiqi'ye göre pek çok yoksul ülkede, ücretler her ek eğitim yılıyla birlikte yüzde 10 artmaktadır (2013). Eğitim, bireylerin dolayısı ile milli gelirin artmasında en önemli unsurlardan biridir. Eğitim süreci kadar göz önünde tutulması gereken bir diğer unsurda eğitimin niteliğidir. Nitelikli eğitim vasıtası ile yetişmiş bireylerin milli gelire etki edecek yenilikçi ve yaratıcı ürünler üretmesinin önü açılabilir. Bu nedenle en az eğitimin süresi kadar ekonomik büyüme için nitelikli eğitim de eşit derecede önemlidir.

Okul, eğitim örgütünün halkla, toplumla, yüz yüze gelen kapısıdır. Okulun sorunları toplumu, toplumun sorunları da okulu daha sorun ortaya çıktığı andan itibaren etkilemekte (Başaran, 2000) ve bu etkileşim de süreklilik arz etmektedir. Esasında okul ve toplum karşılıklı konulmuş iki ayna gibidir. Birinde meydana gelen bir değişim diğerine de yansımaktadır. Bu nedenle okul yönetimi çevre ile bütünleşebilmelidir. Onu görmezden gelerek okulu yönetmemelidir. Öyle ki okul çevrenin ürünü olduğu gibi, çevre de okulun ürünüdür. Bu nedenle birlikte hareket etmek zorundadırlar. Esasında bu birliktelik varlıklarının devamı için zorunlu bir birlikteliktir. Okulun bireysel, toplumsal, politik ve ekonomik görevleri bulunmaktadır (Nural, 2013; Zeigler ve Peak, 1970). Okulun, bireysel görevi bireyin kendini geliştirmesini ve gerçekleştirilmesini sağlamak; toplumsal görevi, bireyin diğer insanlar ile ilişkilerini geliştirmek; politik görevi, yetiştirdiği bireylerin toplumsal düzenin işlemesi için bulunduğu toplumun devlet yapısına bağlılık göstermesini sağlamak ve ekonomik görevi ise bireyin yetenekleri doğrultusunda toplumun ihtiyaç duyduğu alanlarda meslek edinmesine yardımcı olmaktır. Okul bütün bu görevleri tek başına yerine getiremez ve getirmesi de beklenmemelidir. Ancak çevre ile bütünleşmiş bir okul bu görevleri çevrenin yardımı ile yerine getirebilir. Öyle ki okul; girdisi ve çıktısı insan olan, insan için insanla birlikte ve insanlar tarafından yürütülen hizmet ve ürün sunan ender örgütlerden biridir. Çevrenin okula; okulun da çevreye varlıklarını nitelikli bir biçimde devam ettirebilmek için ihtiyaçları vardır. Her ikisi de eğitim sisteminin birbirine ihtiyaç duyduğu unsurlardır. Nitekim söz konusu bu iki unsurun nihai hedefi öğrencilerinin sosyal, psikolojik, eğitimsel vb. gibi ihtiyaçlarının giderilmesi yoluyla eğitimin niteliğinin artırılmasına yardımcı olmaktır. Okulun atmosferi öğrencilerinin gelişimine ne denli uygunsuzsa öğrenciler o denli o okulda bulunmaktan mutluluk duyabilir.

Bu nedenle okul ortamını oluşturan, okul tesisleri, okulun donanımı gibi fiziksel; öğretmenlerin kişisel özellikleri ve yeterlikleri gibi öğrencilerin gelişimine doğrudan etki eden akademik ve okulun iç ve dış paydaşlarının oluşturduğu ilişkilere dayalı sosyal durum oldukça önemlidir. Güvenli ve mutlu bir okul atmosferi için tüm bu bileşenlerin uyum içerisinde hareket etmesi gerekir. Okul yönetiminin sosyal ilişki içerisinde olduğu okul çevresini oluşturan sivil toplum örgütlerinden ya da velilerden herhangi biri ile yaşayacağı çatışma okulun atmosferine olumsuz yönde dolayısı ile eğitimin niteliğine de olumsuz yönde etki edebilir. Pek tabidir ki okulun iç paydaşları arasında yaşanan bir çatışma da benzer etkileri gösterebilir. Tapia-Fonllem, Fraijo-Sing, Corral-Verdugo, Garza-Terán ve Moreno-Barahona tarafından; okulun ve sınıfın fiziksel durumu, okul bahçesi, öğretmenlerin öğrencilerle ilişkileri, öğretme yöntemleri, onları değerlendirme biçimi, eğitimsel stratejilerinin oluşturduğu akademik durum, adalet, sürdürülebilirlik ve sosyal davranıştan oluşan okul çevresinin öğrencilerin iyi oluşuna etki eden unsurlar olduğu ifade edilmiştir. Söz konusu araştırmacılar öğrencilerin iyi oluşlarına ilişkin görece en yüksek etkinin sosyal davranışlar sonucu olduğunu ifade etmişlerdir (2020). Görüldüğü gibi okul ortamları başarıyı, sosyal iş birliğini ve toplumsal refahı artırmaya yardımcı olabilecek şekilde düzenlenebilmelidir.

Okul ve çevre birbirinin niteliğine katkıda bulunan etkileşime sahiptir. Okulun iç içe geçmiş çevreler içinde kendine özgü bir sistemi vardır. Esasında her sistemin bir çevresi vardır ve onun içinde yaşamaktadır. Çevre, insanların ve diğer canlıların yaşamları boyunca içinde yaşadıkları, ilişkilerini sürdürdükleri, etkileşim içerisinde buldukları fiziki, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamların hepsini kapsayabilmektedir (Balay, 2014; Can, 2005; Demirel, 2021; Efil, 2006; Eren, 2021; Gül, 2020; Yiğit, 2014; Yiğit ve Bayrakdar, 2016). Ancak bu ortam elverişli ise sistem varlığını sürdürebilir. Nitekim kapalı sistemler varlıklarını sürdüremezler. Çevre, sisteme ne denli gerekli bilgiler sağlayabiliyorsa ve sistemin çıktılarını kullanabiliyorsa onun yaşamasına o denli elverişlidir. Sistemin çevresi, yaşamak için girdilerini aldığı, çevrenin yaşaması için çıktılarını verdiği ve sürekli etkileşim içinde bulunduğu sistemler bütünüdür. Fakat her sistemin bir özel çevresi bir de genel çevresi vardır. Nitekim toplumsal açık sistem olan okulun da bir özel çevresi, bir de genel çevresi vardır. Okulun özel çevresi, girdisini aldığı ve çıktılarını verdiği etkileşim içinde bulunduğu diğer okullar, aileler, çıktısından faydalanan kişiler ve diğer örgütlerdir. Öyle ki okul hem girdi hem de çıktı olarak bunlarla doğrudan etkileşim içerisinde olduğu için bu özel çevresi olmadan varlığını sürdüremez. Okulun genel çevresi ise içinde bulunduğu yaşamını sürdürdüğü toplumdur. Özellikle bu genel çevre teknoloji ile birlikte küresel bir boyut kazanmıştır. Nitekim sadece içinde bulunduğu toplumda meydana gelen değişimler okulu doğrudan ve dolaylı olarak etkilemekte, COVID-19 pandemisinde olduğu gibi dünyada meydana gelen herhangi bir değişimden de aynı şekilde etkilenebilmektedir. Genel çevre, toplumdaki tüm örgütler için aynıdır. Fakat özel çevre her örgüt için farklılık gösterebilmektedir. Okulun özel çevresi okul ile doğrudan etkileşimde bulunan her şeyi kapsayabilir (Adem, 2008; Hoy ve Miskel, 2012).

Johnson (2009) okul çevresini; sosyal ve fiziksel çevre olarak ifade etmiştir. Okulun sosyal çevresi, okulda meydana gelen ilişkilerin doğasını belirleyen önemli bir unsurdur. Okulun sosyal çevresinin öğrencilerin davranışlarını etkilediği iki temel durum vardır. İlki, sosyal uyum ve sosyal sermaye yapılarını kullanarak kolektif düzeyde işlemektedir. Nitekim üyelerin birbirini tanıdığı ve benzer amaçlara sahip olduğu kaynaşmış okullar daha fazla sosyal sermayeye sahip olabilirler. Bu durumda sosyal sermaye veya örgütsel kaynaklar, sosyal normların daha güçlü bir şekilde iletilmesine ve toplu hareket etme becerisine izin verebilir. Okulun sosyal çevresinin davranışı etkilediği ikinci durum ise, bireysel düzeyde olabilmektedir. Bir birey belirlenmiş sosyal normlar eğer ona uygunsa ona inanır, katılır, takip eder ve bağlılık gösterebilir. Okulun fiziksel çevresi ise, okulun bulunduğu mekândan yani alandan oluşmaktadır. Okulun bulunduğu fiziksel çevresi yine okuldaki ilişkiler için önemlidir. Okulun mekân tasarımı, kullanımı, bulunduğu bölgesel özellikler vb. insanların davranış normları üzerinde etkilidir. Bununla birlikte okul büyüklüğü, sınıf büyüklüğü, okul seviyesi, okulun yeri, okul türü, okul yoksulluğu, okulu terk ya da devam durumu gibi unsurlar da etkilidir. O halde okul çevresi, okulun yapısal, süreçsel ve işlevsel faktörleri tarafından belirlenen ve okullara farklılık sağlayan bir okul topluluğunun üyeleri arasında meydana gelen ilişkiler bütünü olarak ifade edilebilir. Ancak burada üzerinde önemle durulması gereken nokta okulun etkileşimde bulunduğu toplumdur. Görüldüğü gibi okul toplumla; toplum okulla varlığını sürdürmeye çalışmaktadır. "Okul, toplum için; toplum, okul için vardır." denilebilir. Genel olarak okullar toplumun ihtiyaç duyduğu her yerde bulunmaktadır. Öyle ki Türkiye'nin en küçük yerleşim birimlerinde dahi toplumun ekme ve sudan sonra en temel ihtiyacından biri olan eğitim ihtiyacı için okul açılmıştır. Türkiye'deki okul, öğretmen ve öğrenci sayısı Tablo 1'de özetlenmiştir.

Tablo 1: Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları

Öğretim Düzeyi	Yılı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
Okul öncesi	2020-2021	10.552	1.225.981	52.461
İlkokul	2020-2021	24.576	5.328.391	306.937
Ortaokul	2020-2021	19.025	5.212.969	370.798
Ortaöğretim	2020-2021	12.972	6.318.602	382.109
Fakülte/Yüksek Okul	2020-2021	3.160	7.791.280	179.685
Toplam	2020-2021	70.285	25.877.223	1.291.990

Kaynak: MEB'in 2021 yılı Millî Eğitim İstatistiklerinden ve YÖK'ün 2021 yılı Yüksek Öğretim Bilgi Sisteminden elde edilen sayılardır.

Tablo 1 incelendiğinde toplam okul sayısının 70.285, öğretmen sayısının 1.291.990 ve öğrenci sayısının ise 25.877.223 olduğu görülmektedir. Görece şu an için hiçbir örgüt bu kadar geniş bir mekâna yayılmamış ve bu kadar büyük bir insan kitlesine hâlihazırda sahip olmamıştır. İşte bu sebeple bu kadar büyük bir sistem hem çevresini etkilemekte ve hem de ondan etkilenmektedir. Nerede ise Türkiye nüfusunun üçte biri eğitim görmektedir. Eğitim gördükleri okullar Türkiye'nin her köşesinde bulunabilmektedir. Çocukların ve gençlerin eğitim gördüğü okulların yerleri oldukça önemlidir. Özellikle Millî Eğitim Bakanlığı'nın bünyesinde yer alan okulöncesi, ilköğretim, ortaokul ve ortaöğretim okulları olan 67.125 okuldaki 18.085.943 öğrenci için ayrı bir öneme sahiptir. Eğitim sisteminin temeli olan bu okulları açmaktan Millî Eğitim Bakanlığı sorumludur. Nitekim bu durum Millî Eğitim Temel Kanunu'nda; "Türkiye'de ilköğretim okulu, lise ve dengi okullar, Millî Eğitim Bakanlığı'nın izni olmaksızın açılmaz." (m. 58) şeklinde ifade edilmiştir. İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nda; bu okulların hangi çevrelerde kurulacağı şu şekilde ifade edilmiştir: "Okul binalarının sağlık, eğitim-öğretim ve ulaşım bakımından elverişli bir mahalde olması göz önünde bulundurulmaktadır. Meyhane, kahvehane, kiraathane, bar, elektronik oyun merkezleri gibi umuma açık yerler ile açık alkollü içki satılan yerlerin, okul binalarından kapıdan kapıya en az 100 metre uzaklıkta bulunması zorunludur. Turizmin yoğun olduğu yörelerdeki okulların tatil olduğu dönemlerde yukarıda belirtilen işyerleri ile okullar arasında 100 metre şartı aranmamaktadır" (m. 61). Turizm bölgesi olmayan yerlerde okulun bulunduğu yere uzaklığı 100 metreden daha yakın meyhane, kahvehane, kiraathane, bar, elektronik oyun merkezleri gibi yerler bulunmaktadır. Bu durumu önlemek için de herhangi bir şey yapılmamaktadır. Bu maddenin işlerliği bulunmamaktadır. Bu sebeple bu maddenin değiştirilmesi gerekmekte ya da gerekli önlemlerin kimler tarafından alınacağı açık bir biçimde mevzuatta belirtilmelidir. Özellikle böyle yerlere ruhsat veren kurumlara bu durumun hatırlatılması ve gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir.

Okulların kurulması ile ilgili ilköğretim ve Eğitim Kanunu'nda; "Okul yapımı ve donatımı işlerinde yardım ve hizmetleri değerlendirmek, inşaatın ucuza mal edilmesi amacıyla; (1) Yurttaşların isteyerek yapacakları aynı yardımlar, (2) Yurttaşlar, kurumlar ve yardım derneklerince yapılacak nakdi yardımlar ve (3) Emaneten inşa edilecek okul yapımı ve onarımı işlerinde halk ve gençlerden gönüllü olarak bedenen çalışacakların hizmetleri kabul edilir." (m. 75) denilmektedir. Yurttaş olmayan yabancıların yaptıkları yardımların kabul edilip, edilmeyeceği yazılmamıştır. Bu yardımlar karşılığında ne tür belge verileceği ve yardımın ne şekilde kontrol edileceği belirlenmemiştir. Bu yönüyle yardımlar şaibe uyandırabilmektedir. Bununla birlikte gençler halkın, toplumun, bir unsuru olup; halk ve gençler şeklinde bir ifade uygun değildir. Ayrıca gönüllü olarak bedenen çalışacak kişilerin iş güvenliğinin nasıl sağlanacağına dair bir ifade de belirtilmemiştir. Herhangi bir kaza meydana geldiğinde buna ilişkin nelerin yapılacağı da belirsizdir. Bu nedenle bu gibi belirsizliklerin giderilmesi gerekmektedir. İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nda; "Bir köy halkı, iş ve üretim hayatının gereği olarak veya olağan üstü sebeplerle yayla, otlak ve bağ gibi yerlere taşındığında köy okulu da köy halkı ile birlikte göçecek şekilde düzenlenmiş olmalı ve gidilen yerde hemen günlük çalışmasını ve görevini devam ettirmelidir." (m. 10) denilmektedir. Bu madde de yine köy okullarının taşınmasından çevrenin ihtiyaçlarına cevap vermesinden bahsetmektedir. Eğitimin başlamasından sonra yapılacak taşınmalarda kaybedilecek eğitim süresinin yılsonunda eklenip eklenmeyeceği, eklendiğinde ise burada eğitim veren öğretmenin durumunun ne olacağı belirtilmemiştir. Oysa bu hem öğretmenleri hem de öğrencileri doğrudan etkileyen bir durumdur.

İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nda; "Yetiştirici ve tamamlayıcı sınıflar ve kurslar, mecburi ilköğretim çağında buldukları halde, öğrenimlerini yaşlıları ile birlikte zamanında birlikte yapmamış olan çocuklara kısa yoldan ilköğretim vermek ve ayrıca yetişmelerine lüzum görülen çocukları ilköğretim okuluna hazırlamak veya ilköğretim okulunu bitirmiş olup da henüz mecburi öğrenim çağında bulunan ve üst dereceli öğrenim kurumlarına

gidemeyecek olanların genel bilgilerini artırmak ve kendilerine iş ve üretim hayatında faydalı olacak bilgi ve maharetleri kazandırmak amacıyla gerçek ve tüzel kişilerle, belediyeler, özel idareler ve devlet tarafından açılabilir” (m. 11) denilmektedir. Devletin mecburi ilköğretim çağında (6-14) eğitim vermesi gerekmektedir. Bu eğitimden bireylerin her ne sebeple olursa olsun mahrum edilmemesi gerekmektedir fakat böyle bir durumla karşılaşılırsa da yapılacaklar m. 11’de belirtilmemiştir. Ancak gerçek ve tüzel kişiler, belediyeler, özel idareler ve devlet tarafından yetiştirici ve tamamlayıcı sınıflar ve kurslar açılabilir denilmektedir. Esasında burada adı geçen kurumlar zaten devleti oluşturmaktadır. Nitekim devlet, toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal örgütlü bir ulusun ya da farklı ulusların bir araya gelerek oluşturduğu tüzel varlıktır (Türk Dil Kurumu, 2022). O toprak üzerinde yaşayan toplumun siyasal örgütlenişi ve o toprak üzerinde bulunan örgütlerin tümü devlettir. Bunların devletten ayrı düşünülmemesi gerekmektedir. Bunların arasında iş birliği oluşturulması gerekmekte, böylece gerekenden fazla yetiştirici ve tamamlayıcı sınıflar ve kursların açılması önlenebilir.

Milli Eğitim Temel Kanunu’nda “Açılan her derece ve türdeki eğitim kurumlarına ait bina ve tesisler çevrenin ihtiyaçlarına ve uygulanacak programların özelliklerine göre Milli Eğitim Bakanlığınca planlanır ve yaptırılır. Arsa temini ile okul bina ve tesislerin yapım ve donatımında, devletin azami imkânlarının kullanılması yanında vatandaşların her türlü yardımlarından da yararlanır ve yardımlar teşvik edilir ve değerlendirilir.” (m. 51) denilmektedir. Bu madde de çevrenin ihtiyaçlarının kim tarafından tespit edileceği belirlenmemiştir. Vatandaşlar yardım yapmaya nasıl teşvik edilecek ve bu yardımlar ne şekilde okullara gelir kaydedilecek belirtilmemiştir. Nitekim okul koruma dernekleri 2006 yılında kalktığı için bu yardımlar nasıl gösterilecektir. Bunlar net bir biçimde açık açık yazılmalıdır.

İlköğretim ve Eğitim Kanunu’nda; “Her yıl dersler başlamadan en az 15 gün önce, muhtarlar okul müdürleriyle iş birliği yaparak köy ve mahallelerindeki mecburi öğrenim çağında bulunan çocukların künyelerini gösterir üç nüsha çizelge hazırlayıp birer nüshasını okul idarecilerine ve İlçe eğitim müdürlüğüne verir. Diğer nüshasını da yanlarında saklarlar. Çocuklarını zamanında okula yazdırmalarını, veli yahut vasi veya aile başkanlarına bildirir ve ilan eder. Mecburi öğrenim çağında olup da belirli zaman içerisinde okula yazdırılmayan çocukları, okul müdürleri kendiliklerinden okula kaydeder ve devam ettirilmesini veli yahut vasi yahut aile başkanlarına bildirirler. Bu gibi çocuklar yine de okula gelmezlerse, haklarında devamsız öğrenciler gibi işlem yapılır.” (m. 48) denilmektedir. Çocukların kaydı artık kayıtlı olduğu ikamete göre belirlenmektedir. Adrese kayıtlı sistemde okula başlayacak çocuk gözükyorsa o adrese yakın okuldan başlamak üzere sistem zaten doğrudan o öğrenciyi okula kaydetmektedir. Burada önemli olan çocuğun nüfusa kaydının yapılması ve kayıt olan çocuğun da veli tarafından okula gönderilmesidir. Bu nedenle okul yöneticilerinin ailelerle ve muhtarla daima iş birliği içerisinde olması gerekmektedir. Öğrenci olması gereken kişinin okula devam etmeme sebebini araştırmalıdır. Bunun sonucunda ortaya çıkacak maddi sebepler okullara tahsis edilecek kaynak ile manevi sebepler ise okulda oluşturulacak bu konu ile ilgili bir takımla çözüme kavuşturulabilir.

İlköğretim ve Eğitim Kanunu’nda “Birleştirilmiş sınıflar da dâhil olmak üzere bir öğretmene düşen öğrenci sayısı 40’den fazla olamaz.” (m. 50) denilmektedir. Ancak mahalledeki öğrenci sayısı fazla ve sınıf sayısı az olduğunda başka bir alternatif sunulmadığında sınıftaki öğrenci sayıları 50’ye kadar çıkabilmektedir. Bu durumda okul yönetimi mevzuat dışı bir iş yapabilmekte ve gerekli önlem alınmamaktadır. Mevcut durum böyle olunca mevzuat işlerlik kazanmamaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü; 21.10.2015 tarih ve 10730773 sayılı yazısı ile bir sınıfta olması gereken en az öğrenci sayısının 30, en fazla öğrenci sayısının 40 olduğunu açıklamıştır. Örneğin sınıftaki öğrenci sayısı 30’dan az ise mevcut durumun e-okul sistemine kaydedilmesi ve nakil öğrenci kabulü sağlanabilir. Eğer öğrenci sayısı 40’ın üzerinde ise iki şube açılması önerilmektedir. Ancak okulun başka şube açma imkânı yok ise ne olacağı belli değildir. Özellikle iç göç alan bölgelerde öğrenci sayısı yoğunluğu yanında yabancı öğrencilerin durumları ile ilgili de bir düzenleme bulunmamaktadır. Nitekim yapılan bir çalışmada Suriyeli öğrencilerin yaşının büyük olmasına ve dil bilmemesine rağmen diğer öğrencilerle birlikte ders aldığı bu durumun hem onu hem diğer öğrencileri olumsuz bir şekilde etkilediği ortaya çıkarılmıştır (Kıral ve Beyli, 2021). Oysa Milli Eğitim Bakanlığı nüfusun yoğun olduğu okul bölgelerinde okul ve derslik sayısını kaynak tahsis ederek artırıma giderebilir. Göç ile gelen yabancı öğrenciler için uygun ortamlar oluşturabilir.

Genel olarak bakıldığında bu kadar geniş alana yayılmış yukarıda ifade edildiği gibi milyonlarca kişiye eğitim veren okulların çevre ilişkisinin nihai amacı, okulun hedeflerine ulaşması için uygun örgütlenmeyi gerçekleştirmek ve bunun işlerlik kazanmasını sağlamaktır. Okulun çevresi ona uymak için değil, onu tanımak ve dikkate almak için tanınmalıdır. Çünkü çevre tanındığı ölçüde okul hedeflerinin önündeki engelleri görebilmekte ve gerekli önlemleri

alabilmektedir. Yine çevre tanındığı ölçüde çevresel olanaklar ve kaynaklar bilinmekte ve bu olanaklar ve kaynaklar okulun amaçları doğrultusunda kullanılmak için çaba sarf edilebilmektedir (Aydoğan, 2006; Yiğit, 2014). Bu nedenle okul yönetiminin hem okulunu çok iyi tanıması hem de çevreyi çok iyi tanıması gerekmektedir (B. Kırıl, 2021). Ancak bu sayede okulun çevredeki kaynaklardan faydalanması ve gelebilecek olumsuz durumlardan korunması söz konusu olabilir.

E. Kırıl'a (2020, 2021) göre etkili ve daha ilerisinde mükemmel bir yönetim için okul yönetimi, çevrenin okulu ileri taşıyacak taleplerini ve beklentilerini bilmelidir. Okul yönetimi elinde imkânlar ölçüsünde toplumun bu beklentilerini karşılayabilmelidir. Öyle ki gerek çevrenin gerekse okulun nihai hedefi öğrencilere en iyi hizmetin sunulmasıdır. Nitekim en iyi hizmet ise okul ve çevrenin öğrenciler için karşılıklı beklentilerini en üst düzeyde gerçekleştirmesi ile sağlanabilir. Pek tabidir ki öğrenciler için ortaya konan yüksek beklentilerin gerçekleşmesi için de okul ve çevre her zaman birbirine ihtiyaç duymaktadır. Her ikisinin ortak arzusu kesintisiz ve sürekli bir biçimde öğrenciler için en iyisinin gerçekleştirilmesidir. M. Aydın'a göre etkili yöneticilik, çevrenin beklentilerini ve okulun bu beklentileri karşılama gücünü kavramayı gerektirmektedir. Aynı zamanda yönetici bu beklentileri personeline yorumlama yeteneğine de sahip olabilmelidir. Çevrenin beklentilerini sürekli olarak gözden geçirmede de yöneticiye büyük sorumluluklar düşmektedir. Çevre ile ilişkiler konusunda yöneticinin sorumlulukları; (1) çevre kalkınması, (2) eğitim gereksinimlerini belirleme, (3) öğretim programının yorumlanması, (4) çevrenin eğitimi desteklemeye özendirilmesi, (5) diğer kuruluşların rolünün yorumlanması, (6) çevresel değerlerin öğretim kadrosuna yorumlanması ve (7) okul ile çevre arasında iletişimin kurulması şeklinde sıralanmıştır (2018). İ. Aydın (2005) tarafından okul-çevre ilişkileri; (1) çevre kalkınmasına okulun katkıda bulunması, (2) okul-aile iş birliği ve aile katılımının sağlanması, (3) baskı grupları, gönüllü kişi ya da gruplarla ilişkiler ve (4) çevrenin eğitime desteğinin sağlanması ve halkla ilişkiler şeklinde sıralanmıştır. Aydoğan (2006) tarafından ise okulun çevre ile olan ilişkileri; (1) çevre kalkınmasına okulun katkıda bulunması, (2) okul-aile birliği ve ailenin okula katılımının sağlanması ve (3) çevrenin eğitime desteğinin sağlanması, baskı grupları ve gönüllü kuruluşlarla ilişkiler şeklinde sıralanmıştır. Görüldüğü gibi okulun çevre ile olan ilişkisi çeşitli boyutlarda ele alınmıştır. Okul, çevre ilişkisinin tek boyutlu olamayacağı, içerisinde farklı boyutlandırılmaların olabileceği söylenebilir. Esasında söz konusu araştırmacıların bahsetmeye çalıştıkları konular birbirinin içerisinde vardır. Ancak her biri, boyutları farklı şekilde incelemişlerdir. Milli Eğitim Mevzuatında okul çevre ilişkileri Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nde (m. 19) "Eğitim ve öğretim faaliyetlerinde okul, aile, çevre ile ilişkilere ve iş birliğine önem verilir. Okul yöneticileri tarafından okul faaliyetleri tanıtılır, yapılan çalışmalar hakkında öğretmen, öğrenci, veli ve çevre bilgilendirilir." ve Milli Eğitim Temel Kanunu'nda (m. 16); "Eğitim kurumlarının amaçlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak için okul ile aile arasında iş birliği sağlanır. Bu amaçla okullarda okul-aile birlikleri kurulur." şeklinde ifade edilmiştir. Mevzuatta okul-çevre ilişkisinin, okul yöneticileri ve okul-aile birlikleri aracılığıyla gerçekleştiği söylenebilir.

Yukarıdaki açıklamalardan yola çıkarak okul-çevre ilişkisi genel olarak dört boyutta ele alınabilir. Okul, toplumsal bir sistem olarak çevresi ile sürekli alış-veriş içerisinde. Dolayısı ile çevre kalkınmasına okulun katkı sağladığı gibi okulun kalkınmasına da çevre katkı sağlamaktadır. Bu sebeple bu araştırmada ilk boyut okulun çevre gelişmesine katkısı, çevrenin okulun gelişmesine katkısı şeklinde birinci boyut olarak ele alınmıştır. Milli Eğitim Temel Kanunu'nda, Türk Milli Eğitimi'nin temel ilkelerinden biri olan okul ile ailenin iş birliği ve bu doğrultuda çıkarılan Millî Eğitim Bakanlığı Okul Aile Birliği Yönetmeliği göz önünde bulundurularak okul aile iş birliği ikinci boyut olarak ele alınmıştır. Okulda verilen eğitimin işlevleri; sosyal, siyasal, ekonomik ve bireysel işlevler şeklinde sıralanabilir. Eğitimin sosyal/kültürel ve bireysel işlevleri doğrultusunda halkla ilişkiler üçüncü boyut olarak; siyasal ve ekonomik işlevleri doğrultusunda baskı grupları ve gönüllü kişi/grup ya da kuruluşlarla ilişkiler dördüncü boyut olarak ele alınmıştır. Okul, çevre ilişkileri kapsamında ortaya konan dört boyut aşağıda açıklanmıştır.

Okulun Çevre Gelişmesine Katkısı, Çevrenin Okulun Gelişmesine Katkısı

Okul için girdisini aldığı çevre oldukça önemlidir. Bunun tam tersi çevre için de aynı oranda okul önemlidir. Esasında okul ve çevre bir elmanın iki yarısı gibidir. Birbirinden farkları yoktur. Nitekim okul girdisini çevresinden alarak varlığını sürdürürken, çıktısını da çevresine vererek çevrenin varlığını sürdürmesini sağlamaktadır. Bu ilişki sürekli. Okul ve çevrenin birbirinden bağımsız hareket ettiğini söylemek güçtür. Sürekli etkileşim halinde olan okul ve çevrenin, birinde meydana gelen ufak bir değişiklik diğerini de etkilemektedir. Okul ve çevre varlıklarını birbirlerine borçludur. Okul yaşaması için temel girdisi olan insanı çevreden temin etmektedir. Okulun olmayışı çevrenin varlığını tehlikeye düşürebilir. Çevrenin refah bir biçimde yaşaması için gerekli girdisi olan eğitilmiş insanı okuldan temin etmektedir. Eğitilmiş insandan yoksun bir çevre, kaynaklarını etkili ve verimli kullanmakta sorunla karşılaşabilir. Çevrenin beklentileri okulu, okulun beklentileri çevreyi etkileyen önemli bir unsurdur. Gerek okul

gerek çevre karşılıklı beklenti içerisindedirler. Bu beklentilerden haberdar olmaları oranında her iki tarafta beklentilere belli oranda karşılık verebilirler. Aksi takdirde beklentiler habersiz beklenti olarak kalacaktır. Bu yüzden okul yapacağı faaliyetlere ilişkin çevreyi bilgilendirmelidir. Yapacağı faaliyetleri çevreye ne şekilde bildireceğine dair mevzuatta, Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nda "Özel eğitim kurumları, ancak amaçlarına uygun tanıtıcı mahiyette reklâm ve ilân verebilirler. Bu kurumlar reklâm ve ilânlarında gerçeğe aykırı beyanlarda bulunamazlar ve televizyonda reklâm ve ilân yapamazlar." (m. 11) şeklinde bir madde vardır. Bu madde özel okullar için geçerlidir. Devlet okullarının yapacağı faaliyetlere ilişkin sesini topluma ne şekilde duyuracağına dair bilgilendirmeye rastlanılmamıştır. Oysa okulların yapacağı faaliyetleri yerel radyo ve televizyon vasıtası ile duyurmasının önü açılabilmeli ve bunun için kaynak tahsis edilebilmelidir. Ayrıca okul yöneticiler 21. yüzyılın iletişim araçlarını en iyi şekilde kullanabilecek yeterliği sahip olabilmelidir. Teknoloji liderliğinden yoksun bir okul yöneticisinin okulunun sesi olması ve okula, çevreye liderlik etmesi içinde bulunulan yüzyılda artık oldukça zordur. Okulun en önemli girdisi eğitilecek insanlar çıktısı da eğitilmiş insanlardır. Okul, çevreden aldığı ve tekrar belirli bir süreçten sonra çevreye verdiği bu insanların çevresi kadar geniştir. Okulun çevre kalkınmasına katkıda bulunabilmesi için üzerine düşen görev ve sorumluluklarının bilincinde olmalıdır. Okul yönetimi, çevrenin yapısını inceleyerek çevredeki insanların eğitim ihtiyaçlarını saptamalı, saptadığı bu ihtiyaçları gerek örgün eğitim yolu ile gerekse yaygın eğitim yolu ile gidermeye çalışabilmelidir. Okul, çevre için insana değer katan bir kurumdur. Bu nedenle çevrenin ekonomik, kültürel, teknolojik gelişme ve kalkınmasına yönelik beklentileri bilerek ya da olabilecekleri önceden görerek ihtiyaç duyulan insan gücü yetiştirebilmelidir. Okul yönetimi yapacağı etkinliklerde başarılı olabilmek için tüm kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile iletişim kurabilme yetisine sahip olup, onlarla iş birliği yapabilmelidir (Nural, 2013; Taymaz, 2019). Görüldüğü gibi okullar sadece öğrencilere bilgi sunulan yer değildirler. Okullar çevrenin gelişmesine katkı yapan ve toplumun gereksinimleri doğrultusunda nitelikli insan gücü yetiştiren önemli eğitim kuruluşlarıdır. Diğer taraftan okullar çevrenin ihtiyaçlarını karşılarken kendine de kaynak sağlayabilmektedir. Örneğin; okullar, kantin, açık alan, spor salonları ve benzeri yerlerin işletmesinden elde ettikleri gelirler ile birlikte; yine sosyal, kültürel, sportif kurslar, proje, eğitim-öğretim kursları ve benzeri etkinliklerden elde ettikleri gelirleri eğitim öğretim faaliyetleri için harcayarak eğitim ve öğretim faaliyetlerinin gelişmesine yardımcı olmaktadır. Aslında okullar çevre vasıtası ile elde ettikleri gelirleri, eğitim öğretim faaliyetleri için harcayarak tekrar çevreye sunabilmektedirler. Bu döngüden hem çevre kazanmakta hem de okul kazanabilmektedir.

Okul yönetimi öğrencileri yetiştirirken çevrenin manevi desteği yanında maddi desteğini de kazanabilmelidir. Bu destek hizmet ve mal şeklinde olabilir. Okulun çevreden yardım sağlaması Yardım Toplama Kanunu ile yasal bir çerçeveye dayandırılmaktadır (1983). Yardım sağlama; (1) okuldaki branş ve dallar ile ilgili alanlarda çevredeki tanınmış ve alanına hakim insanları okuldaki eğitim etkinliklerine katma, (2) bir takım uygulamalı derslerin çevredeki ilgili kurum ve kuruluşlarda yapılması, (3) yoksul ihtiyacı olan öğrencileri için çevre kuruluşlardan burs, kredi veya parasal destek sağlama ve (4) okullarda yapılacak faaliyetlerde kullanılmak üzere çevredeki örgütlerden karşılıksız araç gereç sağlama şeklinde olabilir (İ. Aydın, 2005; Taymaz, 2019). Milli Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan eğitimin temel ilkeleri doğrultusunda (m. 5- m. 6- m. 7- m. 9- m. 17) okul yönetimi; (1) Ferdin ve toplumun ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak çeşitli zamanlar da okulda eğitim planlamalıdır. (2) Fertleri yeterlikleri ölçüsünde okulda açtığı kurslara ve programlara yöneltmelidir. (3) Okul çevresinde bulunan çeşitli nedenlerle okula gelemeyen kişileri tespit etmeli ve onlara eğitim öğretim hakkı ve imkânı sunmalıdır. (4) Çevredeki fertlerin ve toplumun sürekli eğitimine olanak sağlayacak tedbirleri almalı ve onların sürekli gelişmesini sağlamalıdır. (5) Yalnız okullarda değil evde, çevrede, işyerinde her yerde ve her fırsatta fertlere ve topluma eğitim sunmalıdır. Görüldüğü gibi okul yönetimi, Milli Eğitimin Temel İlkeleri doğrultusunda hareket ederek çevre ile okulu bütünleştirebilir. Böylece okul ve çevre belirledikleri ortak amaçlara daha kolay ulaşabilirler. Karşılıklı beklentiler de kısa zamanda yerine getirilebilirler. M. Aydın'a göre okul yönetimi; çevre liderliği rolünü üslenip bu kapsamda, (1) çevreye kendi toplumsal yapısını anlatmalı, (2) çevresel kalkınmanın planlamasına yardım etmeli ve son olarak da (3) çevre kalkınmasında okulunun rolünü belirlemelidir (2018). Okulun çevre ile etkili bir iletişim kurması okul ile toplumun birbirini tanımaya, karşılıklı gereksinimlerin giderilmesine ve birbirine olan güvenlerinin artmasına neden olabilir. Güven duyulan bir okul yönetimine çevre destek olmak için imkânları ölçüsünde gerekli desteği sağlamaktan geri durmayabilir. Bu nedenle çevre tarafından okul yönetiminin faaliyetlerinde açıklık ve güvenilirliği ön planda tutması beklenebilir. Eğitim, öğretim ve yönetime ilişkin faaliyetler öğrenci, öğretmen, veli ve çevrenin denetimine açılabılır. Şeffaf bir yönetim anlayışı sunulabilir. Böylece okulun iç ve dış paydaşlarının okul yönetimine güvenmesi sağlanabilir. Okul yönetimi tarafından oluşturulacak güvenli okul ortamları vasıtası ile öğrenci ihtiyaçları en iyi şekilde karşılanarak öğrenci refahı ve mutluluğu artırabilir.

Okul- Aile İş birliği

Aile-okul-topluluk ortaklıkları, okulların ve diğer topluluk kurum ve kuruluşlarının aileleri anlamlı ve kültürel olarak uygun yollarla meşgul ettiği ve ailelerin çocuklarının gelişimini ve öğrenimini aktif olarak desteklemek için inisiyatif aldığı, paylaşılan bir sorumluluk ve karşılıklı süreçtir. Okullar ve toplum kuruluşları ayrıca velileri dinlemek, onları desteklemek ve çocuklarının okul deneyimlerinde aktif ortak olmak için gerekli araçlara sahip olmalarını sağlamak için çaba harcar. Ortaklıklar, öğrencilerin maksimum potansiyellerine ulaşmalarına yardımcı olmak için çok önemlidir. Aile ve toplum katılımı her zaman devlet okullarının temel taşı olsa da, bu işbirlikçi çabaların daha fazla tanınmasına ve desteklenmesine ihtiyaç vardır.

Bireylerin kişiliklerinin, buna bağlı olarak davranışlarının şekillenmesinde içinde yaşadıkları doğal ve sosyal çevre oldukça önemlidir. Görece eğitsel etkinliklerin en yoğun yaşandığı ortamlar aile ve okuldur. Fakat aile de okul da hem kendi içerisinde hem de dışında birtakım ilişkilere ve etkilere çok açıktır. Bu nedenle çocuk eş zamanlı ailenin ve okulun etkisinde kalmaktadır. Öyle ki çocuk bir yandan ailenin ve okulun doğru ve yanlışları ile diğer taraftan çevrenin doğru ve yanlışları ile büyüyebilmektedir. Bu süreçte ailenin, okulun ve toplumun doğru ve yanlışları her zaman aynı olmamakta bazen birbiri ile çelişebilmektedir. Nitekim bu çelişkiler eğitim ve öğretim sürecinde bireyin karakterini ve davranışını etkilemektedir. Çelişkilerle dolu olarak davranan, yaşayan birey, bazı durumlarda psiko-sosyal krizlere girebilir (Değirmencioğlu, 1997). Devlet bir taraftan bu durumu en aza indirmek, bireyin dengeli bir kişiliğe ve karaktere sahip olmasını sağlamak; diğer taraftan toplumsal köken, aile ortamı ve çevreden kaynaklanan olanaksızlıkları ortadan kaldırmak ve böylece anne-baba ve çocuklara okul konusunda olumlu bir davranış kazandırmak için aile-okul politikaları geliştirmiştir. Öyle ki devlet, Millî Eğitim Temel Kanunu'nda okullarda okul-aile birliği kurulmasını zorunlu tutmuş (m. 16) ve Okul- Aile Birliği Yönetmeliği çıkarmıştır. Yönetmeliğe göre her okul kendine özgü, kendi adını taşıyan okul-aile birliği kurmaktan sorumludur. Nitekim Millî Eğitim Bakanlığı Okul-Aile Birliği Yönetmeliği'nde okul aile birliğinin hangi amaçla ve nasıl kurulacağını açıklamıştır. İlgili madde (m. 5) ile "Okul ile aile arasında bütünleşmeyi gerçekleştirmek, veli ile okul arasında iletişimi ve iş birliğini sağlamak, eğitim ve öğretimi geliştirici faaliyetleri desteklemek, okulun ve maddi imkânlardan yoksun öğrencilerin eğitim ve öğretimle ilgili zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak üzere okullar bünyesinde tüzel kişiliği haiz olmayan birlikler kurulur." şeklinde ifade edilmiştir. Görüldüğü gibi okul aile birliği eğitimin niteliğinin artırılmasında, öğrencinin gelişmesinde oldukça önemli faaliyetleri yürütmek üzere kurulmuş bir örgüttür. Okul aile birliği, aile ile okul arasında bir köprü görevi görmek ve eğitimde öğretim faaliyetlerinde çeşitli görev ve sorumluluklar yüklenmektedir (Kıral ve Gidiş, 2019). Şayet okul aile birliği üstlenmiş olduğu yükümlülükleri yerine getirirse eğitimin niteliğine önemli katkı sağlayarak öğrencinin başarısında önemli bir aktör olabilir. Nitekim okul-aile birliği; okulu, diğer topluluk, kurum ve kuruluşları, aileleri anlamlı ve kültürel olarak çeşitli yollarla eğitim-öğretimin içine kattığı ve özellikle ailelerin çocuklarının gelişimini ve öğrenimini aktif olarak desteklemek için inisiyatif almasına yol açtığı, sorumlulukların karşılıklı paylaşıldığı etkili süreç yerine getirebilir. Okul- aile birliği; velileri dinleyerek, onları destekleyerek ve onların çocuklarının okul deneyimlerine aktif olarak katılabilmesine yardımcı olmak için çabalamalıdır. Böylece öğrencinin en yüksek potansiyeline ulaşmasına karşılıklı olarak yardımcı olunmuş olur. Aile ve toplum katılımı eğitim sürecinin daha iyi hale gelmesine yol açabilir. Çeşitli araştırmacılara (Aslanargun, 2007; Araque, Wietstock, Cova ve Zepeda, 2017; Finn, 1998; Kolay, 2004; İnandı, 2016; Şişman, 2019 vb.) göre öğrencilerin başarısında okul-aile ve çevre faktörleri oldukça önemlidir. Çocukları ile ilgilenen, onların sorunlarını çözmeye çalışan, okulla iş birliğini geliştiren ailelerin çocuklarının başarısı ilgilenmeyen ailelere göre çok daha yüksektir. Okulun etkililiğinde ve öğrencinin sosyal, duygusal ve akademik açıdan gelişmesinde ve başarılı olmasında okul-aile iş birliği son derecede önemli görülmektedir. Okul aile iş birliği; öğrencinin başarısının artmasında, okul etkinlerinde katılmasında, güdülenmesinde, kendine güven duymasında olumlu değişimler sağlamaktadır. Çocukların, okul ve öğretmenlere karşı olumlu tutumlar geliştirmesinde önemli roller üstlenmektedir. Ailelerin okul ile iş birliğinde ve okul etkinliklerine katılımındaki rolleri; (1) resmi roller, (2) evdeki öğretmen rolü ve (3) okul programlarını destekleme rolü şekilde sınıflandırılabilir. Söz konusu rolleri yerine getirmede aile ne kadar etkili olursa öğrencilerin eğitiminin niteliğini ve okul-aile ortaklığını o kadar artırabilir (İ. Aydın, 2005). Nitekim okulların ve ailelerin, çocukların olumlu gelişmesi ve akademik performansının artırması için oynayacağı roller vardır. Eğitimciler ve aileler sorumluluk üstlenip, birlikte çalıştıklarında, çocukların sosyal, duygusal ve akademik yeterliliklerini geliştirmeleri için onlara önemli alanlar yaratabilirler. Ancak ne yazık ki Başaran'a göre Türkiye'de okul aile birliği etkili çalışmamaktadır (2000). Aileler yeteri kadar sorumluluk almamakta ve eğitimi okulun işi olarak görmektedirler. Okul aile birliği mevcut yönetmeliğe uygun yapılandırılmalı ve buna göre çalıştırılmalıdır. Okul yönetimi ihtiyaç duyduğu zamanlar dışında her ay okul aile birliğini toplayıp, okuldaki çalışmalar hakkında okul aile birliği üyelerini bilgilendirmelidir.

Okul aile birliğinden okulun faaliyetlerini okulun çevresine ve özellikle okulla birebir ilişki içerisinde olan velilere anlatmasını istemelidir. Okul yönetimi, okul aile birliği ile öğretmenler arasında, okul aile birliği de okul ile veliler arasında köprü görevi görebilmelidir. Okulda ders programları dâhil her türlü faaliyette okul aile birliği hazır bulundurulmalı, onlara değer verildiği hissettirilmelidir.

Genel olarak bazı okullarda genel kurul toplantıları yalnızca öğrencilerin not durumunu gösteren toplantılara dönüşebilmekte ve toplantının asıl amacından uzaklaşabilmektedir. Öyle ki bu toplantılarda okul yöneticilerinin ani çıkışları aileleri toplantıya geldiğine pişman edebilmektedir (Başaran, 2000). Bu nedenle okul yöneticilerinin toplantıda daha dikkatli davranışlar ve söylemler kullanması gerekmektedir. Aileleri kıracak davranış ve söylemlerden kaçınmaları, kendilerini bu konuda yetiştirmeleri gerekmektedir. Okul-aile ilişkileri yapılan toplantılarla daha da geliştirilmelidir. Bu yolla okul, öğrenci, öğretmen ve veli arasında canlı bir etkileşim sağlanmalıdır. Veliler bu toplantılarda, çocuklarının bireysel başarısının, derse katılımını, sözlü ve yazılı ifade gücünün düzeyini, bağımsız iş yapabilme yeteneklerini, temel davranışlarını, ahlâkî özelliklerini, sorumluluklarını, etkinliklere katılımını ve arkadaşları ile olan diyalogunu sorup öğrenebilmelidir. Bu toplantılar sadece yaramazlıkların ya da başarı notlarının ifade edilmesinden ibaret olmamalıdır (Akar, 2019; Balkıs, 2006; Gülşen ve Gökyer, 2015). Velilerin sadece öğrencilerin istenmeyen davranışları şikâyet etmek ya da okulun maddi ihtiyaçlarını gidermek için okulu çağırılması velilerin okuldan soğumasına yol açabilmektedir (Bozkurt, Bayar ve Üstün, 2018). Okul yönetimi; aileleri ve diğer örgütleri okulun bir parçası olarak görebilmeli, eğitim- öğretim sürecinin bir parçası haline getirebilmeli ve karara katabilmelidir. Bunun için şunlar yapılabilir. Öğrenciler, aileler ve topluluklarla sürekli iletişim halinde olunmalıdır. Bunun için onlarla çift yönlü iletişim kurulmalıdır. Eğitim öğretim süreci ile ilgili yapılacak toplantıların yeri, zamanı ve konusu ailelere ve topluluklara önceden duyurulmalıdır. Onların okulun web sitesini ziyaret ettiğini düşünmek yerine okuldaki tüm iletişim kanalları kullanılarak onların bilgilendirilmeleri sağlanmalıdır. Aileler ve topluluklara okul müfredatı, rutinleri veya prosedürlerindeki olası değişiklikler hakkında sürekli bilgilendirme yapılmalıdır. Ulaşmakta güçlük çekilen aileler için ev ziyaretleri yapılmalıdır. Öğrencilerin, ailelerin ve toplulukların beklentileri ve tercihleri (örneğin; eğitim, sosyal, kültürel vb) hakkında sürekli bilgi toplanmalıdır. Bunları değerlendirecek kurullar oluşturulmalı ve onlara geri bildirimde bulunulmalıdır. Öğrencilerin, ailelerin ve toplulukların ihtiyacına ilişkin veriler gözden geçirilmelidir. Bunları karşılayacak kişi ve kuruluşlar bir araya getirilebilmeli ve ortaklıklar oluşturulabilmelidir. İhtiyaç duyulan kaynaklara erişim sağlayıp, sağlamadıklarına ilişkin geri bildirim istenmeli ve gerekli iyileştirmeler yapılmalıdır. Aileler ve topluluklarla birlikte kararlar almak için onların fikirlerini, bakış açılarını ve önceliklerini göz önünde bulundurabilmelidir. Belirli aralıklarla okulun güncel durumu tüm paydaşlarla paylaşılmalıdır. İhtiyaç duyan ailelere, velilere ve öğrencilere gereken desteği sağlamak için gerekli düzenlemeler yapılabilir yine okul paydaşları ile birlikte alınacak kararlar yapılabilir. Okul yönetimi şeffaf ve hesap verebilir bir yönetim anlayışı ile tüm paydaşların güveni kazanıp onları okula çekebilir. İ. Aydın'a göre etkili bir okul aile iş birliği ve aile katılımının sağlanması için okul yönetimi; (1) Okulda yapılacak toplantı ve etkinliklerin zamanı daha önceden ailelere duyurulmalıdır. (2) Aileler okulları istedikleri zaman ziyaret edebilmelidir. (3) Okulun sahip olduğu olanak ve kaynaklar aileler tarafından okul için yapılacak etkinliklerde kullanılmalıdır. (4) Ailelerin düzenleyecekleri toplantılar için okulda olanak sağlanmalıdır. (5) Çalışan ailelerin katılımı için akşam toplantıları düzenlenmelidir. (6) Okula yararlı katkı sağlayan aileler ödüllendirilerek teşvik edilmelidir. (7) Ailelere, çocukların evdeki eğitimi için neler yapabileceklerine ilişkin bilgi verilmelidir. (8) Toplantı ve etkinlikler son dakikada ertelenmemeli, iptal edilmemelidir. Böylece aileler kendilerine önem verildiğini hissettiklerinde okul ile ilgili yapılacak her türlü etkinlikte gönüllü katılabileceklerdir (2005). Eğitimde çok önemli bir örgüt olan okul aile birliğinin amaçları doğrultusunda çalışması önemli bir husus olmakla birlikte okul aile birliğindeki üyelerin ayrıca velilerin okul aile birliği ile ilgili yönetmeliği bilmemeleri, bilseler dahi üzerine düşen görevleri önemsememeleri, okul aile birliğinin etkili bir şekilde çalışmasını engelleyebilir. Okul yöneticisinin okul aile birliklerinden gerekli desteği alamaması, okulu çevre ile bütünleştirmede yalnız kalması, ancak kendi kişisel bilgi, beceri ve tutumu ile bir şeyler yapmaya çalışması, okul çevre bütünleşmesinde aksamalara yol açabilmektedir. Okul yöneticisi de okul aile birliğinin yapması gereken görevlerin üstesinden yalnız başına gelememekte, okul-aile birliği aktif olarak çalışmamakta ve okul çevre ilişkilerinde önemli bir araç olan okul aile birliğinin etkililiği de azalmaktadır. Okullar aile kurumunun en temel tamamlayıcı parçasını oluşturan kurumlardan biridir. 21. yüzyılda okul tek başına kendine verilen görevin üstesinden gelemeyeceğinin bilincine vardığından "okul-aile iş birliği" eğitimin ilkeleri arasında yer almıştır. Türkiye eğitim sisteminde bu ilkenin yasa ile belirlenmiş olmasına karşın, okul yöneticilerinin okul- aile- çevre ilişkilerini gereken önemi vermedikleri söylenebilir (Açıklalın, 2016).

Okul ve Halkla İlişkiler

Girdisi ve çıktısı insan olan okullar özü gereği topluma muhtaçtırlar. Nitekim okulun temel ham maddesi toplumdur. En önemli girdisi olan insanı buradan temin etmekte ve çıktısını da yine buraya vermektedir. Halkla sürekli doğrudan etkileşimde bulunmaktadır. Okul yöneticisi ve öğretmenlerin görevlerinin bir gereği olarak çevresindeki kuruluşlar ve halkla sıkı ilişkiler kurabilmesi gerekebilmektedir. Gerek öğretmenler gerekse okul yöneticileri, okulun sadece öğrencilerin değil, aynı zamanda toplumun da okulu olduğunu göz önünde bulundurarak, çevresini de yetiştirme sorumluluğunu üzerine alabilmelidirler. Okul yönetimi; yapılan ve yapılacak çalışmaları açıklamak, çevrenin maddi ve manevi desteğini almak, okulun çevreye, çevrenin de okula katkılarını sağlamak, halkla okulla ilgili bilgi vererek yanlış anlamaları önlemek ve eleştirilere cevap vererek halkın okula olan güvenini artırmak, okul halk ilişkilerinin amaçları olarak ele alınabilir (Güneş, 2016; Ilgar, 2005; Nural, 2013). Okul halk ilişkilerinin gelişmesi, halkın okula olan güvenini artırır. Halk okulu anlayabildiği oranda yardımcı olur ve eğitime olumlu etkide bulunur (Balci ve Aydın, 2003; Nural, 2013). Toplumun oluşturduğu okul, yine onun yaşatmasına gereksinim duymaktadır. Bu yönüyle okul kendini oluşturan toplumdaki maddi ve manevi destek görmektedir. Bu desteğin sürmesi okula duyulan güvene bağlıdır. Okula duyulan güvenin derecesini ise okul-halk ilişkileri belirlemektedir. Bu yüzden okul yaptığı faaliyetleri halka açıklamalı, halkı bilinçlendirmelidir. Bu faaliyetlere halkın her türlü desteğini sağlamalıdır. Halktan gelebilecek öneri ve eleştirilere açık olmalı ve bunları göz ardı etmemelidir. Halkın desteğini alan okul eğitim faaliyetlerini bu destekle daha iyi hale getirebilir.

Okulların tüm ihtiyaçları bakanlıkça karşılanamamaktadır. Devletin yerine getirmekte güçlük çektiği bazı hizmetler için okul aile birliklerini, velileri, mahalli yönetimi ikna etmek, onları bunun için yönlendirmek okul yönetiminin görevi (Ilgar, 2005) olmakla birlikte yönetici halkla ilişkileri sadece çevrenin maddi desteğini sağlamak için kullanmamalıdır. Okul yönetimi, aynı zamanda çevrenin manevi desteğini de sağlamak zorundadır. Okulla çevre arasında kurulacak iyi bir diyalog okul yönetiminin işini kolaylaştıracaktır. Öyle ki halk bir yığın değildir. Tek tek bireylerden oluşmuştur. Bu nedenle halkla ilişkilerin temeli insanı anlamaya ve ona saygı duymaya dayanmaktadır. Halkla ilişkilerin can alıcı noktası, okulu anlatmak ve yapılanları açıklayıp halkı buna inandırabilmektir (Açıklan, 2016). Fakat bunu yaparken yönetim okulun bulunduğu durumu tüm gerçekliği ile gösterebilmelidir. Okulun güçlü ve zayıf taraflarını halk ile paylaşabilmelidir. Sadece okulun güçlü taraflarını göstermek bu yolla halkın desteğini kazanmak okul yönetiminin kendini kandırmasından başka bir şey değildir. Bu durum er geç açığa çıkabilir ve okul yönetiminin itibarı halkın gözünde düşebilir.

Halkla ilişkilerin ilkeleri. Her türlü ilişki belirli bir temele dayandığı müddetçe devamı sağlanmaktadır. Nitekim okul halk ilişkileri de belli bir temele dayanmak zorundadır. Halkla ilişkilerin ilkeleri; (1) dürüstlük, (2) inandırıcılık, (3) yinleme, (4) bütçe, (5) tanıtmak ve (6) tanımak şeklinde sıralanabilir (Balci ve Aydın, 2003; İ. Aydın, 2005; Karataş, 2008). Okul yönetimi halkla ilişkide bu çerçevede hareket ederse okulun eğitimsel amaçlarına ulaşmakta ortaya çıkabilecek sorunları asgariye indirebilir. Halkla ilişkilerin etkililik düzeyi, bu ilişkinin içtenliğine, gerçekliğine ve güvenilirliğine bağlıdır. İçten, gerçek ve güvenilir ilişkiler okul halk bütünleşmesi sağlayacak aksi bir durum bütünleşmeyi tehlikeye düşürebilecektir. Bu durumda okul çevresinden kopuk bir şekilde üzerine düşen işlevi tam olarak yerine getiremeden yaşamını sürdürmeye çalışmak zorunda kalabilir.

Halkla ilişkilerde kullanılacak araçlar. Okulda alınan kararlardan, politikalarından, uygulamalardan ve sonuçlardan halkı haberdar etmesi, toplumdaki gelebilecek isteklere cevap vermesi okulların halkla ilişkiler faaliyetleri kapsamında sağlanabilir. Okul yönetimi sorunların çözümü için halkla ilişkiye önem vermek zorundadır. Okulu çevresi ile bütünleştirmek, çevresi ile sıcak iletişim ve ilişkiler kurmak okul yönetimine bağlıdır. Okul yönetimi; okulu sosyal ve kültürel bir merkez haline getirmek istiyorsa halkla bütünleşmelidir. Bunun için de okul yönetimi çeşitli konularda, sergi, panel, konferans, gösteri, ekonomik, sportif ve kültürel etkinlikler, açılış ve yıldönümü merasimler düzenlemeli; yaptığı çalışmalar ile ilgili bülten, gazete, ilan, broşür, kitap gibi basılı malzemeler çıkarıp çevreye bilgi vermelidir. Ancak bu sayede okul yönetimi eğitimsel etkinliğini istenen düzeye çıkarabilir (Balci ve Aydın, 2003; Ilgar, 2005; İ. Aydın, 2005; Karataş, 2008; Türkmen, 2003; Türkoğlu, 2008).

Her yıl Eylül ayının üçüncü haftası "İlköğretim haftası" dır. Milli Eğitim Bakanlığı'nca hazırlanacak programa göre hafta içinde türlü yollarla ilköğretimin önemi belirtilir (İlköğretim ve Eğitim Kanunu; m. 51). Okulun çevre ile bütünleşmesini sağlayan önemli gün ve haftalardan biri olan bu hafta dönemin başında olması sebebi ile önemlidir. Bu haftada yapılacak programın o okulun bulunduğu çevreye göre okul-halk iş birliği içinde hazırlanması ve bunun basın yayın organları vasıtası ile çevreye duyurulması okul çevre bütünleşmesinde daha etkili olabilir. Bunun yanında okulların kendi mezunlarıyla her zaman ilişkilerini korumaları, okuldan yetişmiş ve

Yurda değerli hizmetler yapmış olanlar, şehit düşen mezunlar ve öğrenciler, okula değerli hizmetler yapmış yönetici ve öğretmenler için bir şeref köşesi oluşturulabilir. Mezunlar günü toplantıları düzenlenebilir. Söz konusu faaliyetlerle oluşturulacak kültür okul yönetiminin halkın gözünde itibarını artırabilir. Nitekim bu durum öğrencilerin ve halkın okula daha çok bağlanmalarına eski ile yeni kaynaşmasına vesile olabilir. Okul, halkla bütünleşerek “bizim okulumuz” sıfatını kazanabilir. Tüm bunlar yapılarak güçlü bir okul kültürü oluşturulabilir. İnsanların o okuldan mezun olduklarında okullarından gurur duyacakları bir okul için gurur ve onlar için bir övünç kaynağı olabilecek bir okul oluşturulabilir. Yine okul yönetimi mezunları izleyerek onların ne tür mesleklere yöneldiğini ortaya çıkarabilir. Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği’nde “Mezunların elektronik ortamda izlenmesini, gerektiğinde mezunlar ve işyeri yetkililerine anket uygulanmasını sağlayabilir. Okulun yıllara göre mesleki ve akademik başarısını tespit ederek sonuçlarından yararlanabilir.” (m. 78) ifadesi yer almaktadır.

Halkla bütünleşmenin en önemli yollarından biri Milli bayramlar ve yapılan törenlerdir. Burada okul yönetiminin sergileyeceği duruş halk tarafından bütün çıplaklığı ile gözlemlenebilmektedir. Bu nedenle buna dikkat edilmelidir. Kullanılan yönetimin, öğretmenlerin ve öğrencilerin bayramların kutlanması sırasında sergiledikleri tutum ve davranışlara dikkat edilmesi ve bayramların coşku ile kutlanması sağlanmalıdır. Nitekim Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği’nde (m. 86), “Öğretmenler eğitim ve öğretim standartlarının geliştirilmesi, okul ve çevre ilişkisinin kurulması ve gelişmesine katkı sağlar, işleyişte yönetime yardımcı olur. Tutum ve davranışlarıyla öğrencilere örnek olur.” ifadesinde de yer aldığı gibi halkla ilişkilerde öğretmenlere de önemli görevler düşmektedir. Yine Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği’nde (m. 18) “Öğrenci kulüp faaliyetleri, topluma hizmet etkinlikleri, geziler, törenler ile diğer bilimsel, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif etkinlikler öğretmen, öğrenci, veli ve ilgili çevrenin katılımıyla okulda ya da okul müdürlüğüne belirlenen, eğitim ve öğretimin amaçlarına uygun mekânlarda yapılır. Ancak etkinlikler sırasında öğrencilerin her türlü zararlı alışkanlıklar, olumsuz davranışlar ve aşırılıklardan korunması, israftan kaçınılması için okul yönetiminin öğretmenler ve velilerle iş birliği yapılarak gerekli tedbirler alınır.” şeklinde ifade ile okulun iç ve dış paydaşlarının bütünleşmesi sağlanmıştır.

Baskı Grupları ve Gönüllü Kişi/Grup Ya Da Kuruluşlarla İlişkiler

Açık bir sistem olan eğitim, toplumsal sistemin bir alt sistemidir. Toplumsal sisteme bağlı olan diğer alt sistemler; ekonomi, siyaset, töre, gelenek, görenek, spor, felsefe, din ve inanç, iletişim, moda, güzel sanatlar, bilim ve teknik, nüfus ve yerleşim ve benzeri gibi sistemler eğitim sistemini dolayısı ile okulu, eğitim sistemi de onları etkiler ve değiştirir (Sönmez, 2007). Bu sebeple bu kadar etki alanı geniş bir sisteme tüm çıkar grupları etki etmek isteyebilirler. Kendilerine ait geliştirdikleri politikaları eğitim vasıtası ile uygulamaya koymaya ve böylece okulu ve okulun eğitsel faaliyetlerini kendi yanlarında göstermeye çalışabilirler. En önemli baskı grupları devlet dairelerindeki kanun yapıcı ve uygulayıcı personel arasından yahut görünürde lideri bulunan gruplardan meydana gelebilir. Çevre ilgi ve yararların bir araya getirdiği çeşitli gruplara bağlı bireyler topluluğu olduğuna göre, çevrede çeşitli grupların olması doğaldır. Önemli olan bu çıkar gruplarının dengede olması ve okul yönetimini yıpratmamalarıdır. Şayet bu gruplar bir güç yapısı kurarsa okul yöneticisi bunu iyi tanımak ve gözlemek zorundadır. Bu güç yapısı baskı grubu veya grupları vasıta ile ki baskı grubu veya grupları dernek, federasyon, sendika gibi meslek kuruluşları olabilir (Bursalıoğlu, 2019; Nural, 2013) ve bunlar okul yönetimi üzerinde olumlu ya da olumsuz etki yapmaya çalışabilmektedirler (Kıral, 2017). Okul yönetimi olumsuz durumlara karşı uyanık olup onları aydınlatmaya onların görüş ve davranışlarını okul yararına değiştirmeye çalışmalıdır. Nitekim okul yaptığı tüm faaliyetleri bu baskı gruplarının ve gönüllü birey/grup ya da kuruluşların içinde onların desteğini alarak yapmak zorundadır (İnandı, 2016).

Okullar toplumdan destek ve yasalık beklerler. Yönetici ve öğretmenler, eğer kendi işlerini yapmaya çaba gösteriyorlarsa, çevreden, grup ve bireylerden baskı görmek istemezler ve çabalarının karşılığını almayı beklerler ve çevre tarafından takdir edilmeyi isterler (Altun, 2001). İlköğretim çağında olup da mecburi ilköğretim kurumlarına devam etmeyenler, hiçbir resmi ve özel iş yerinde veya her ne surette olursa olsun çalışmayı gerektiren başka yerlerde ücretli veya ücretsiz çalıştırılmazlar. İlköğretim kurumlarına devam ettiklerini belgeleyenler ise, çocukların çalıştırılmasını düzenleyen kanun hükümleri uygulanmak şartıyla ancak ders zamanları dışında bu gibi yerlerde çalıştırılabilirler. İlköğretim çağında bulunan ve mecburi ilköğretim kurumlarına devam eden çocukların bu kanunda gösterilen ve Millî Eğitim Bakanlığınca açılmasına izin verilmiş olunanlar dışında, her ne ad altında kurulmuş olursa olsun, özel kurs ve dersanelere kabulü yasaktır (İlköğretim ve Eğitim Kanunu; m. 59). Okul yönetiminin çevredeki iş kolları ile kuracağı ilişkiler çerçevesinde böyle durumda bulunan öğrencilerin tespiti rahatlıkla sağlanabilir aynı zamanda iş kolu sahipleri bu konuda bilgilendirilerek gerekli tedbirler alınabilir. Okul ve çevrenin birbirini etkilemesi, aynı amaçlara dönük çalışması, birlik ve bütünlük özelliği

göstermesi, birinde meydana gelen değişimi diğerinin izlemesi bununla kalmayıp bu değişime ayak uydurması 21. yüzyılın olmasa olmazları arasındadır. Nitekim her sistem gibi okul ve çevre bunu yaşamak için yapmak zorundadır.

SONUÇ

Okul-çevre ilişkilerine yönelik yapılan bu çalışmada gerek literatürde gerekse mevzuatta okul-çevre ilişkilerinin parça parça ele alındığı tespit edilmiştir. Oysa okul-çevre ilişkisinin; (1) çevrenin okula katkısı, okulun çevreye katkısı, (2) okul-aile iş birliği, (3) okul-halkla ilişkiler ve (4) baskı grupları ve gönüllü kişi ya da kuruluşlarla ilişkiler şeklinde dört boyutta ele alınabileceği ortaya konulmuştur. Bu doğrultuda Millî Eğitim Bakanlığı okul- çevre ilişkilerini yukarıda adı geçen dört boyutu da kapsayacak bir yönetmelikle ortaya koyabilir. Nitekim okul-çevre ilişkileri Mevzuat içerisinde parça parça çeşitli yerlerde geçmekte ve okul-çevre ilişkilerine yönelik pek fazla madde bulunmamakta ve ilgili olanların da çoğu ise güncelliğini yitirmiş bulunmaktadır. Bu sebeple çıkarılacak yönetmelik okul-çevre ilişkilerini tek bir yönetmelikte toplayacak ilgili kişiler bu yönetmeliği açtıklarında okul-çevre ilişkilerine ilişkin aradıklarını kolayca bulabilecekler ve samanlıktaki iğne aramaktan kurtulabileceklerdir. Çıkarılacak bu yönetmeliğin de işlerlik kazanması için bu yönetmelik açılacak kurslarla okul yöneticilerine anlatılmalıdır. Şöyle ki çıkarılan yönetmeliğin Tebliğler dergisinde yayınlanması çok fazla bir anlam ifade etmemektedir. Nitekim Kırıl (2007) tarafından yapılan okul yöneticilerinin görevlerine yönelik araştırmada 128 okul yöneticisinin % 47'sinin mevzuatta yazılı olan ve bilmeleri gereken 66 adet tanımlanmış görevlerini daha önce hiçbir kaynaktan görmediklerini ifade etmişlerdir. Burada da görüldüğü gibi ilgili yönetmeliğin ortaya çıkarılmasının yanında bunun uygulayıcılara anlatılması ve onlar tarafından benimsenmesi gerekmektedir. Bu sebeple çıkarılacak yönetmeliğin okul-çevre iş birliği içerisinde çıkarılması ona anlam ve işlerlik kazandırabilir.

KAYNAKÇA

- Açıklan, A. (2016). *Toplumsal kurumsal ve teknik yönleri ile okul yöneticiliği*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Adem, M. (2008). *Eğitim planlaması*. Ankara: Ekinoks Yayınları.
- Altun, A. S. (2001). *Örgüt sağlığı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Araque, J. C., Wietstock, C., Cova, H. M. ve Zepeda, S. (2017). Impact of latino parent engagement on student academic achievement: a pilot study. *School Community Journal*, 27 (2), 229-250.
- Aydın, İ. (2005). Okul çevre ilişkileri., Y. Özden. (Ed.), *Eğitim ve okul yöneticiliği el kitabı* içinde (161-185). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Aydın, M. (2018). *Eğitim yönetimi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Aydoğan, İ. (2006). İlköğretim okullarında okul-çevre ilişkilerinin düzeyi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 121-136.
- Balay, R. (2014). Okula toplumsal katılım. H.B. Menduhoğlu ve K. Yılmaz (Ed.). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi* içinde (304-319). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Balcı, A., ve Aydın, İ. P. (2003). *Anadolu öğretmen liseleri için eğitim yönetimi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Balkıs, R. (2006). Okul-aile (çevre) ilişkisi. *Bilim ve Akıl Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 6 (71), 24-25.
- Başaran, İ. E. (2000). *Eğitim yönetimi nitelikli okul*. Ankara: Feryal Matbaası.
- Bozkurt, E.; Bayar, A., ve Üstün, A. (2018). Okul yöneticilerinin okul çevre ilişkileri ile ilgili sorunları ve çözüm önerileri. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (3), 2561-2574.
- Bursalıoğlu, Z. (2019). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış*. Ankara: Pegem Akademi.
- Can, H. (2005). *Organizasyon ve yönetim*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Chen, J. (2021). Group of seven (G-7). Erişim 18 Nisan 2022. <https://www.investopedia.com/terms/g/g7.asp>
- Değirmencioğlu. (1997). Eğitime bilimsel yaklaşım. L. Küçükahmet. (Ed.). *Eğitim bilimine giriş* içinde. Ankara: Gazi Kitabevi Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2021). *Eğitim sözlüğü*. Ankara: Pegem Akademi.
- Efil, İ. (2006). *Yönetim ve organizasyon*. İstanbul: Aktüel Yayınları.
- Eren, Z. (2021). Okul örgütü ve yönetimi. U. Akın (Ed.). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi* içinde (173-229). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Finn, J. D. (1998). Parental engagement that makes a difference. *Educational Leadership*, 55 (8), 20-24.
- Gietz, C., ve McIntosh, K. (2014). Relations between student perceptions of their school environment and academic achievement. *Canadian Journal of School Psychology*, 29 (3), 161-176.
- Gül, İ. (2020). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi.

- Gülşen, C. ve Gökyer, N. (2015). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Güneş, H. (2016). *Okul-çevre ilişkileri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Hoy, W. K., ve Miskel, C. G. (2012). *Eğitim yönetimi: teori, araştırma ve uygulama*. (Çev. Ed. Turan, S.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Idrees, A. S. ve Siddiqi, M. W. (2013). Does public education expenditure cause economic growth? Comparison of developed and developing countries. *Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences (PJCSS)*, 7 (1), 174-183
- İlgar, L. (2005). *Eğitim yönetimi, okul yönetimi, sınıf yönetimi*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- İlköğretim ve Eğitim Kanunu (Kanun No. 222). *Resmi Gazete* 10705 (5 Ocak 1961). Erişim 12 Nisan 2022. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.222.pdf>
- İnanlı, Y. (2016). Okula Toplumsal Katılım. R. Sarpkaya. (Ed.), *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi içinde* (380-407). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karataş, İ. (2008). *Okul- çevre ilişkileri*. Erişim 18 Ekim 2008. <http://ggurses2.tripod.com/ogretmenler>.
- Kıral, B. (2017). Okul toplum ilişkileri. M. M. Arslan (Ed). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara: Soysal.
- Kıral, B. (2021). Okul aile ve çevre ilişkileri. M. M. Arslan ve S. Altınışık (Eds). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kıral, B. ve Gidiş, Y. (2019). The evaluation of school-parent association activities according to the views of the teachers. *Universal Journal of Educational Research*, 7 (3), 874–884.
- Kıral, E. (2007). *Ortaöğretim okul yöneticilerinin tanımlanmış görevlerine ilişkin zaman kullanma biçimleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Kıral, E. ve Beyli, R. (2021). Suriyeli Öğrencilerin Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Uluslararası Sosyal Bilimlerde Mükemmellik Arayışı Dergisi*, 1 (1), 45-74.
- Kıral, E. (2020). Excellent leadership theory in education. *Journal of Educational Leadership and Policy Studies*, 4 (1), 1-30.
- Kıral, E. (2021). Eğitimde mükemmel liderlik. İ. Aydın, İ. Öztürk, T. G. Demir, Ö. Erdemli ve B. Toptaş (Eds), *Prof. Dr. Ali Balcı'ya armağan içinde* (413-426). Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Kıral, E. ve Totur, M. (2015). A Comparison of Asian Tigers' (Taiwan, South Korea, Singapore and Hong Kong) education systems (pp. 331-350). In *Contemporary Approaches in Education*. K. Norley; M.A. İcibay ve H.Arslan (Edts). Frankfurt: Peter Lang.
- Kim, H. H.-S. ve Chun, J. (2018). Analyzing multilevel factors underlying adolescent smoking behaviors: The roles of friendship network, family relations, and school environment. *Journal of School Health*, 88 (6), 434-443.
- Kolay, Y. (2004). Okul-Aile-Çevre İş Birliğinin Eğitim Sistemindeki Yeri ve Önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, 164. Erişim 15 Nisan 2022. https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/164/kolay.htm
- Kweon, B. S., Ellis, C. D., Lee, J., ve Jacobs, K. (2017). The link between school environments and student academic performance. *Urban Forestry & Urban Greening*, 23, 35-43.
- Maylor, U. (2016). "I'd worry about how to teach it": British values in English classrooms. *Journal of Education for Teaching*, 42 (3), 314–328.
- MEB. (2021). *Milli Eğitim İstatistikleri*. Ankara: MEB Yayınlar Dairesi.
- Milli Eğitim Temel Kanunu (Kanun No. 1739). *Resmi Gazete* 14574 (24 Haziran 1973). Erişim 12 Nisan 2022. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>
- Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. *Resmi Gazete* 29072 (26 Temmuz 2014). Erişim 12 Nisan 2022. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=19942&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- Milli Eğitim Bakanlığı Okul Aile Birliği Yönetmeliği. *Resmi Gazete* 28199 (9 Şubat 2012). Erişim 12 Nisan 2022. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=15878&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği. *Resmi Gazete* 28758 (7 Eylül 2013). Erişim 12 Nisan 2022. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=18812&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği. *Resmi Gazete* 28239 (20 Mart 2012). Erişim 12 Nisan 2022. https://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_02/21165820_Ozel_OYretim_KurumlarY_Yonetmeli_Yi_19.02.2022.pdf

- Nural, E. (2013). Okul Çevre İlişkileri ve Okula Toplumsal Katılım. S. Akyıldız. (Ed.), *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi* içinde (206-231). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özel Öğretim Kurumları Kanunu (Kanun No. 5580). *Resmi Gazete* 26434 (14 Şubat 2007). Erişim 12 Nisan 2022. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5580&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Schleicher, A. (2018). PISA 2018: Insights and Interpretations . Erişim 18 Nisan 2022. <https://www.oecd.org/pisa/PISA%202018%20Insights%20and%20Interpretations%20FINAL%20PDF.pdf>
- Sönmez, V. (2007). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şişman, M (2019). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Tapia-Fonllem, C., Fraijo-Sing, B., Corral-Verdugo, V., Garza-Terán, G. ve Moreno-Barahona, M. (2020). School environments and elementary school children's well-being in northwestern mexico. *Frontiers in Psychology, 11*, 1-8.
- Taymaz, H. (2019). *Okul yönetimi okul yöneticilerinin iş alanlarına giren işler işlerin işlemleri işlem basamakları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Türkmen, Ş. (2003). *Uygulamada öğretmen*. Ankara: Alp Yayınevi.
- Türkoğlu, K. (2008). *Okul- çevre ilişkisi* <http://www.Cagdasegitimci.net/okulcevreiliskisi.html>. adresinden 17.10.2008 tarihinde indirilmiştir.
- Yiğit, B. (2014). Okul toplum ilişkileri ve okula toplumsal katılım. V. Çelik. (Ed.), *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi* içinde (199-222). Ankara: Pegem Akademi.
- Yiğit, B. ve Bayraktar, M. (2016). *Okul – çevre ilişkileri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yücel, H. A. (2011). *İyi vatandaş, iyi insan*. Türkiye is Bankası Yayınları.
- Yüksek Öğretim Kurumu (2021). *Yüksek Öğretim Bilgi Sistemi*. Erişim 12 Nisan 2022. <https://istatistik.yok.gov.tr/>
- Zeigler, H. ve Peak, W. (1970). The political functions of the educational system. *Sociology of Education, 43* (2), 115.

Makale Geçmişi	<i>Geliş:</i> 26. 11.2022	<i>Kabul:</i> 26.12.2022	<i>Yayın:</i> 31.12.2022
Makale Türü	Araştırma Makalesi		
Önerilen Atıf	Kıral, E. & Suçiçeği, A. (2022). Okul-çevre ilişkilerine yönelik eğitim mevzuatının analizi. <i>Journal of Research in Education and Teaching. 11</i> (4), ss. 56-70.		